

Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ecosoc/docs/1996/r1996-31.pdf> 6. Решения 1996/297. Неправительственные организации. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/civilsociety/ngo/d1996297.pdf> 7. ООН и гражданское общество. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/civilsociety/>

УДК 321.7.061.1

Врадій О.С., Бульвінський А.Г.

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ТА СПОСОБИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОГС В УКРАЇНІ

У статті розглядаються питання взаємодії міжнародних організацій та організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні в контексті становлення громадянського суспільства. Встановлено, що значна залежність українських ОГС від міжнародних донорських організацій вважається багатоаспектним фактором ризику. Пропонуються варіанти оптимізації співпраці міжнародних організацій та ОГС в Україні.

Ключові слова: міжнародні організації, організації громадянського суспільства, ОГС, донорська допомога, громадянське суспільство.

В статье рассматриваются вопросы взаимодействия международных организаций и организаций гражданского общества (ОГО) в Украине в контексте становления гражданского общества. Выяснено, что значительная зависимость украинских ОГО от международных донорских организаций считается многоаспектным фактором риска. Предлагаются варианты оптимизации сотрудничества международных организаций и ОГО в Украине.

Ключевые слова: международные организации, организации гражданского общества, ОГО, донорская помощь, гражданское общество.

The article deals with the interaction between international organizations and civil society organizations (CSOs) in Ukraine in the context of the formation of civil society. It was found that a considerable dependence of Ukrainian CSOs on international donors is considered multidimensional risk factor. Variants of optimizing cooperation between international organizations and civil society organizations in Ukraine are proposed.

Keywords: international organizations, civil society organizations, CSOs, donor support, civil society.

З моменту набуття нею незалежності Україна перебуває на шляху демократичних перетворень – удосконалення наявних та запровадження нових засад демократії та демократичних практик. Європейський вектор розвитку зумовлює потребу руху в напрямі європейської цивілізаційної моделі, закріплення європейських критеріїв. Прогрес у цих сферах життєдіяльності суспільства і держави можливий лише за умови ефективної взаємодії з організаціями громадянського суспільства (ОГС).

Протягом останніх двох десятиліть в Україні сформувалося чи не найбільш розвинене за міжнародними стандартами порівняно з іншими пострадянськими країнами громадянське суспільство. За кількістю організацій громадянського суспільства, розмаїттям їхнього спрямування, рівнем і спектром діяльності, Україна, незважаючи на складні інституційні умови, нерегулярне фінансування й інші проблемні обставини, є найбагатшою з усіх

країн колишнього Радянського Союзу. Разом з тим, згідно з міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається неконсолідованим, помітно відстаючи від громадянського суспільства європейських країн загалом та постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи зокрема. В Україні на 10 тис. населення зареєстровано лише 14 громадських організацій, тоді, як в Угорщині на 10 тис. населення діє 46 організацій, у Хорватії – 85, в Естонії – 201. Частка громадських організацій у ВВП України становить 0,24%, у той час, як у Росії цей показник дорівнює 0,5%, у Бельгії – 5%, у Канаді – 7,9% [1, с. 4].

На початку 1990-х рр. вирішальну роль у становленні та розвитку громадянського суспільства відіграли міжнародні організації, розпочавши свою діяльність в Україні та надавши фінансову підтримку національним громадським організаціям. Першими організаціями, заснованими завдяки підтримці міжнародних донорів, були мозкові центри, правозахисні організації, ресурсні центри, окремі ОГС іншого спрямування. У цьому зв'язку виникає питання про ефективність допомоги. Чи допомагає вона поліпшити якість громадянського суспільства? Чи зберігає існуючий стан речей шляхом підтримки ОГС? Важливо дослідити ключові механізми та способи взаємодії міжнародних організацій з українськими ОГС з метою підвищення спроможності останніх абсорбувати міжнародну підтримку.

Обсяги міжнародного донорського фінансування у сфері розвитку громадянського суспільства з часів настання Україною незалежності завжди були значними. Розглянемо основні міжнародні донорські організації та напрями їхнього співробітництва з українськими ОГС.

1. Регіональна Місія Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні, Молдові та Білорусі, починаючи з 1992 р., надає допомогу країнам регіону у здійсненні переходу до ринкової економіки на широкій суспільній базі [2]. Програми Місії у всіх трьох державах здійснюються за такими основними напрямками, як демократія та самоврядування, економічне зростання та розвиток соціального сектора.

Програма USAID надає перевагу зусиллям у сфері розвитку громадянського суспільства, результатом яких має стати розвиток громадської активності та зміцнення потенціалу ОГС, що зазвичай стосується підтримки політичних та соціальних прав громадян. Ці напрями реалізуються в межах проекту у сфері розвитку громадянського суспільства «**Об'єднуємося заради реформ**» (UNITER) та програм Фонду «Євразія», покликаних сприяти розвитку громадської активності та зміцненню потенціалу громадських організацій до стабільної тривалої роботи.

Діяльність проекту UNITER спрямовано на зміцнення організаційної спроможності провідних українських громадських організацій, які є ядром громадянського суспільства. До завдань проекту належать підвищення їхньої фінансової самостійності та поліпшення фахових навичок у таких основних напрямках, як правозахисна діяльність, організаційний розвиток і надання грантів на формування сприятливого середовища для роботи громадського сектору [3]. Основні пріоритети проекту UNITER: посилення реформ в Україні;

зміцнення співпраці між органами влади та громадянським суспільством через громадські ради на місцевому рівні; створення «ринку послуг» для зміцнення організаційної спроможності ОГС.

Фонд сприяння демократії, створений за підтримки Посольства США, спрямований на підтримку перспективних проектів, призначених сприяти демократичним перетворенням та побудові громадянського суспільства в Україні. У проектах, що отримують грантову підтримку, організації вказують на конкретні досягнення та на їхній вплив на певну сферу чи громаду. З липня 1996 р. близько 600 проектів від українських ОГС одержали фінансування за програмою «Фонду сприяння демократії» [4].

Ресурси наступного джерела допомоги, Національного фонду підтримки демократії (NED) [5], із середнім щорічним розміром бюджету для України приблизно у 2 млн. 200 тис. дол., спрямовуються на більш широку мережу ОГС, що забезпечують права людини, свободу засобів масової інформації та верховенство закону. Наприклад, у 2009 р. таку підтримку отримали 49 українських організацій із загальним річним бюджетом 2 млн. 888 тис. дол. Серед напрямів підтримки слід зазначити сприяння реалізації громадянами України своїх політичних прав (приблизно 486,3 тис. дол.); забезпечення моніторингу та аналізу дотримання прав людини в Україні (471,2 тис. дол.); підтримка свободи слова та доступу до інформації (401,598 тис. дол.); заходи, спрямовані на захист прав жінок (81,5 тис. дол.), свободи переконань (42 тис. дол.), права на приватне життя (28,7 тис. дол.).

Отже, уряд США на сьогодні є найбільшим донором у сфері підтримки прав людини та розвитку демократії в Україні. Бюджет USAID, наприклад, у 2010 р. для України склав 96 млн. 47 тис. дол., у тому числі на Програму підтримки верховенства права та прав людини – 5 млн. 719 тис. дол., Програму розвитку громадянського суспільства – 15 млн. 324 тис. дол.

Багатомірність міжнародної допомоги США Україні забезпечує комплексний підхід до втручання і водночас створює проблему недостатньої контрольованості цього втручання з боку українських державних структур [6]. Загалом, вплив фінансової допомоги США на соціальну та економічну ситуацію в Україні можна оцінити як позитивний. Допомога відіграє досить важливу роль у просуванні нових ініціатив, впроваджує в українську практику новітні підходи та прогресивні ідеї, що через певний час знаходять своє втілення в розбудові українського громадянського суспільства.

2. Представництво Європейського Союзу в Україні протягом 2010-2011 рр. здійснювало підтримку України шляхом реалізації близько 250 проектів, захисту прав людини стосувалися чотири з них: «Створення національної системи попередження катувань та поганого поводження в Україні» (бюджет 696,680 тис. євро спільно з Радою Європи), «Правовий та соціальний захист дітей шукачів притулку та біженців в Україні» (бюджет 960 тис. євро), «Зміцнення національних механізмів та ресурсів щодо ліквідації торгівлі дітьми в Україні» (бюджет 596,559 тис. євро), «Права жінок та дітей в Україні» (бюджет 1 млн. 80 тис. євро спільно з Радою Європи). Інші програми ЄС у галузі верховенства права спрямовано на підвищення ефективності

судової системи (бюджет 10 млн. 321,8 тис. євро), навчання державних службовців (бюджет 1 млн. 75 тис. євро) та підвищення кваліфікації суддів (бюджет 1 млн. 100 тис. євро) [7].

Допомога ЄС громадянському суспільству України надається двома способами: опосередковано через Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП), напряму – через Європейський інструмент демократії та прав людини (ЄІДПЛ). На жаль, брак інструментів допомоги ЄС у рамках ЄІСП призводить до того, що представники ОГС так і не стали стратегічними партнерами державних інституцій у процесі реформування України. Це відбувається через нереформованість власне державних інституцій України та, як результат, їхню неготовність та невміння співпрацювати з представниками ОГС. З іншого боку, зв'язок організацій ОГС з населенням та різними групами інтересів досить слабкий, що, безумовно, негативно впливає на ефективність роботи громадянського суспільства загалом.

Підтвердженням браку інструментів допомоги ЄС стало поширення на Україну дії тематичної програми Єврокомісії «Недержавний сектор та місцева влада в розвитку», починаючи з 2011 р. з річним бюджетом 650 тис. євро. [8].

Форум громадянського суспільства Східного Партнерства. У грудні 2008 р. Європейська Комісія висунула пропозицію про Східне Партнерство – окрему частину Європейської політики добросусідства, що охоплює відношення з Азербайджаном, Білорусією, Вірменією, Молдовою, Україною, Грузією. У травні 2009 р. у Празі було засновано Форум громадянського суспільства Східного Партнерства (СхП). Задачі СхП: 1) політично та економічно зблизити країни-партнерів (з ЄС 2) сприяти безпеці, стабільності та належному врядуванню 3) сприти партнерству ОГС та урядів країн-партнерів 4) заохочувати контакти між людьми через лібералізацію візового режиму в довгостроковому плані, на індивідуальній основі та при виконанні поставлених умов 5) зміцнити енергетичну безпеку 6) сприяти реформі секторів та охороні навколишнього середовища.

СхП включає два напрями: двосторонній та багатосторонній. Двосторонній напрям створено для зближення відносин між ЄС та кожною з країн-Партнерів. Багатосторонній трек представляє основу для співпраці та обміну передовим досвідом. У 2009 р. було схвалено ідею утворення Форуму, який би сприяв контактам між організаціями громадянського суспільства (ОГС) СхП та діалогу з органами влади. Він має сприяти обміну інформацією та досвідом просування країн-партнерів до перехідного періоду, реформам та модернізації. Мандат ФГС – це здійснення впливу на інститути та національні уряди ЄС через внесення рекомендацій Форуму громадянського суспільства під час ухвалення цими рішень.

Форум Громадянського суспільства Східного партнерства підтримує розвиток організацій громадянського суспільства з шести країн Східного партнерства та ЄС та обмін досвідом між ними. З української сторони форум представляють понад 200 різноманітних організацій громадянського суспільства. Деякі з них – уже давно та успішно діючі ОГС, інші ж почали свою діяльність зовсім нещодавно і являють собою менші за розміром організації.

Незважаючи на деякі проблеми, обумовлені цим різноманіттям організацій, ФГС вдалося збільшити роль громадянського суспільства як на національному, так і на європейському рівнях [9].

Керівним органом ФГС є Керівний Комітет, що діє в період між щорічними пленарними засіданнями. Його головне завдання полягає в подальшій реалізації рекомендацій ФГС, лобюванні інтересів ФГС, підтримці контактів з інституціями ЄС та підтримці створення національних платформ або мереж, орієнтованих на Східне Партнерство.

3. Рада Європи як один з найвпливовіших донорів громадянського сектору певний обсяг допомоги реалізує в рамках спільних проєктів, що випливають з договорів як з Європейською комісією, так і з державами-членами РЄ та державами зі статусом спостерігача. Таким, наприклад, є проєкт «Боротьба з проявами жорстокого поводження і безкарністю у країнах Південного Кавказу, Молдові й Україні», розрахований на реалізацію протягом 2009-2011 рр. спільно з Європейською комісією [10]. План був ухвалений Комітетом Міністрів Ради Європи на початку липня 2008 р. з безпрецедентним за обсягами за весь період членства України в Раді Європи бюджетом в обсязі близько 25 млн. євро.

4. Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні представляє міжнародну агенцію, яка забезпечує ефективне використання коштів, надісланих країнами-членами ООН для підтримки демократичних інновацій [11]. Три головні сфери діяльності ПРООН в Україні в галузі розвитку зосереджуються на демократичному врядуванні та місцевому розвитку; подоланні бідності, досягненні процвітання та українських Цілей розвитку тисячоліття; на енергетиці та навколишньому природному середовищі.

Механізми захисту прав людини наразі є ключовим елементом наступних проєктів ПРООН:

– «Соціальна інтеграція людей з інвалідністю шляхом забезпечення доступу до зайнятості» (01.09.2008-01.09.2010). Бюджет проєкту становив 290 тис. дол.

– «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні» (15.09.2008-15.09.2011). Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні є спільним проєктом ЄС, Шведського агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) та Програми розвитку ООН. Бюджет 2010 р. становив 2 млн. 415 тис. 993 дол.

– «Розвиток громадянського суспільства» (01.01.2009-30.06.2012). Проєкт впроваджувався Програмою розвитку ООН в Україні спільно з місцевими та міжнародними партнерами та фінансувався Міністерством закордонних справ Данії протягом 2009-2012 рр. Загальний бюджет проєкту становив близько 3,5 млн. дол.

2013 р. ПРООН в Україні оголосила один з конкурсів «Організаційний розвиток регіональних ОГС» у рамках проєкту «Демократизація, права людини і розвиток громадянського суспільства в Україні» (2013-2016), який впроваджується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії. Загальною метою Програми є посилення громадянського суспільства та

сприяння в просуванні прав людини і демократичних цінностей. Одним з напрямів роботи Програми є сприяння становленню мережі ОГС – регіональних лідерів. Відібрані організації отримують інституційний грант у розмірі, що не перевищує 650 000 грн [12].

5. Офіс Координатора проектів ОБСЄ. Більшість завдань ОБСЄ пов'язані з розбудовою громадянського суспільства України та його наближення до європейських стандартів. Нову форму співпраці з ОБСЄ як з Координатором проектів ОБСЄ в Україні було запроваджено в червні 1999 р. Діяльність Координатора полягає в адмініструванні проектів, що розробляються відповідно до пріоритетів, визначених українською стороною, і здійснюються спільно із зацікавленими державними установами та ОГС [13]. На найближчу перспективу Координатором було заплановано реалізацію в Україні низки проектів, з-поміж яких: захист основних свобод і прав людини; розвиток громадянського суспільства; захист свободи ЗМІ, підтримка та поліпшення етичних стандартів у сфері української журналістики; допомога в зміцненні виборчих процесів в Україні; проблематика саморегулювання відносин між регуляторними органами та електронними ЗМІ; забезпечення свободи зібрання й асоціації; захист права на свободу пересування. Таким чином, програми Координатора проектів ОБСЄ в Україні сприятимуть реалізації засад розбудови громадянського суспільства в Україні [14].

6. Посольство Великої Британії у 2008-2010 рр., окрім партнерської участі в спільних програмах та заходах, підтримало проект «Кожен має право працювати: Партнерство заради створення можливостей працевлаштування молоді з інвалідністю» із загальним бюджетом 140 тис. фунтів. За два роки проект охопив консультаціями щодо працевлаштування понад тисячу молодих людей та допоміг 132 з них знайти роботу [15]. У 2014 р. Посольство Великої Британії в Україні оголосило грантовий конкурс на 2014-2015 рр. для підтримки проектів організації громадянського суспільства. Тематичними пріоритетами конкурсу стали: просування реформ у контексті імплементації Угоди про Асоціацію Україна-ЄС, включаючи угоду про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі; підвищення обізнаності громадськості про користь від тісної інтеграції України з ЄС; підтримка реформ в енергетичному секторі з особливими фокусом на питаннях енергоефективності, енергетичної незалежності, енергетичної безпеки. Максимальна сума гранту не перевищує 10 тис. фунтів стерлінгів [16].

7. Канадська міжнародна агенція розвитку (CIDA) була одним з перших міжнародних донорів, які надали допомогу Україні в перші роки незалежності. Наразі у фокусі програм CIDA в Україні перебувають питання підтримки принципів демократичного управління, верховенства права, гендерної рівності, дотримання прав та свобод. Загальний бюджет донорської допомоги у 200 тис. дол. у 2010-2011 рр. був призначений переважно для захисту прав дітей, інвалідів, осіб похилого віку, розвитку рівності жінок та протидії ксенофобії. Метою програм технічної співпраці Канади із Україною є сприяння успішній інтеграції України до світової ринкової економіки, а також

надання допомоги в мирному розвитку демократичної системи врядування на основі верховенства права [17].

8. Посольство Німеччини у 2010 р. підтримало в Україні чотири правозахисні проекти на суму в еквіваленті 104 тис. євро: «Зміцнюємо сім'ї – захищаємо права дітей», «Права жінок у суді», «Проти насилля у сім'ї», «Міні-проект Буковина» (захист прав етнічних меншин) [18]. У 2009 р. перевагу було надано проектам із захисту прав вразливих груп та протидії катуванню: «Проти торгівлі людьми – музикою перебороти мовчання», «Проти сексуальної експлуатації дітей», «Зміцнення системи прийомного батьківства в Україні», «Проти катувань і поганого поводження в тюрмах».

9. Посольство Нідерландів, так само, як посольства США та Канади, надає донорську допомогу у сфері захисту прав людини через спеціальну програму MATRA [19]. Програма спрямована на сприяння країнам Південної та Східної Європи в розбудові демократичного суспільства, керованого за принципами верховенства права. В Україні, наприклад, з 2004 р. MATRA підтримала 16 спільних проектів у цій галузі. Як правило, річний бюджет Програми приблизно у 300-350 тис. євро розподіляється таким чином, що на проекти у сфері захисту прав людини та прав етнічних меншин припадає 13% бюджету, ще 11% бюджету надаються проектам у сфері забезпечення свободи слова та підтримки національних ЗМІ. 2011 р. для України було виділено 600 тис. євро, розподілених між чотирма напрямками програми MATRA: права людини, меншини, надання інформації і розвиток медіа; законодавство та верховенство права, ефективне врядування, громадський порядок, розробка політик, подолання корупції; добробут; захист довкілля та природи; біорозмаїття. Метою програми є також розподілення цих коштів більш-менш рівномірно по регіонах. Максимальна кількість коштів, що можуть бути надані для фінансування одного проекту – 15 тис. євро.

10. Посольством Швеції протягом 1995-2006 рр. було виділено 71 мільйон доларів США з метою підтримки реформ, що мали сприяти інтеграції України до європейських структур. Донорська допомога Швеції надходить через **Шведську міжнародну агенцію розвитку (SIDA)** [20]. SIDA є державною установою при Міністерстві закордонних справ. З Україною SIDA співпрацює з 1995 р. Серед проектів – підтримка вступу України до СТО, проекти в області розвитку ринкової економіки, системи соціального захисту, охорони довкілля, освіти.

Станом на сьогодні загальний річний обсяг допомоги у рамках Шведської програми співробітництва з реформ в Україні становить 200 млн. шведських крон, що розподіляються між двома пріоритетними секторами: демократичне врядування й права людини та природні ресурси й навколишнє середовище. Громадянське суспільство і його розвиток розглядається як цінний інтегрований ресурс, що має застосовуватися під час роботи у пріоритетних секторах. Відповідно до принципів ефективної технічної допомоги Посольство вирішило уникати проектної підтримки та надавати перевагу інституційній та організаційній підтримці ОГС. За приблизними оцінками обсяг витрат на

розвиток громадянського суспільства у 2011 р. становив 20 млн. шведських крон [21].

Швеція координує свою діяльність у сфері співробітництва з секторальними підходами, що запроваджуються ЄС у двох пріоритетних для Швеції сферах. Обидві сторони проводять регулярні консультації. SIDA обмінюється досвідом, ідеями та рекомендаціями щодо підтримки ОГС з Делегацією ЄС у Києві та заохочує свого головного європейського партнера повніше та активніше залучати громадянське суспільство до розробки програм, формулювання політичного курсу та моніторингу.

11. Міжнародний Фонд «Відродження» (МФВ) входить до мережі фондаций Інституту Відкритого Суспільства, заснованого Джорджем Соросом, що складається з національних і регіональних фондів у більш ніж тридцяти країнах світу. Завдання Фонду – фінансово та організаційно сприяти становленню демократичного, відкритого суспільства в Україні шляхом підтримки значущих для його розвитку громадських ініціатив. Переважно більшість грантів МФВ розподіляє між ОГС, оголошуючи відкриті конкурси проектів, спрямованих на здійснення програмних пріоритетів, що визначаються провідними представниками громадянського суспільства країни. Крім надання грантів українським ОГС, інституціям та закладам, МФВ здійснює власну (операційну) діяльність, реалізуючи проекти у своїх цільових галузях, що визначаються представниками громадськості. МФВ підтримує ініціативи, що сприяють розвиткові європейської інтеграції, посиленню впливу громадянського суспільства та його контролю за владою, системі громадського правозахисту й утвердженню принципу верховенства права в Україні, проведенню судової та пенітенціарної реформ, розвиткові громадської активності національних меншин і толерантності у міжнаціональних взаєминах, реформам у сферах освіти, охорони здоров'я тощо [22].

МФВ залишається однією з найбільших благодійних фондаций в Україні з щорічним бюджетом до 7 млн дол. для сприяння неурядовим організаціям у сфері становлення відкритого, демократичного суспільства. За час своєї діяльності Фонд надав членним ОГС України, а також науково-освітнім, просвітницьким закладам і видавництвам грантів на суму понад 100 млн дол. США. 2009 р. Фондом було підтримано понад 550 проектів для здійснення суспільно важливих громадських ініціатив, виділено для цього 6,5 млн дол. Зокрема, програма «Верховенство права» підтримала 64 проекти в галузі забезпечення прав людини на суму 1 млн 305 тис. 547 дол., що в загальній сумі проектів склало 21,64%. Серед основних пріоритетів програма розглянула доступ до правосуддя (11 проектів з бюджетом 481,675 тис. дол.), судовий захист прав людини (5 проектів з бюджетом 87,057 тис. дол.), доступ до інформації (10 проектів з бюджетом 132,973 тис. дол.), моніторинг прав людини (4 проекти з бюджетом 71,946 тис. дол.), просвітництво в галузі прав людини (10 проектів з бюджетом 158,457 тис. дол.), посилення правових можливостей бідних верств населення (6 проектів з бюджетом 158,289 тис. дол.), реформування кримінальної юстиції (9 проектів з бюджетом 93,015 тис. дол.),

сприяння реформуванню кримінально-виконавчої системи (8 проектів з бюджетом 112,685 тис. дол.).

У стратегії на 2014 р. МФВ спирався на свій величезний досвід як першовідкривача й лідера в багатьох сферах щодо сприяння розвитку спроможності ОГС впливати на політику та здійснювати адвокацію. Фонд використовує передвиборчі чинники та важелі європейської інтеграції, щоб сприяти змінам у ключових сферах, які роблять перехід до демократії незворотним, – у сфері прав і свобод людини, правосуддя й недискримінації, боротьби з корупцією, прозорості та підзвітності державної політики [23].

12. Фонд Чарльза Стюарта Мотта надає підтримку українським неурядовим організаціям у сфері розбудови громадянського суспільства, юридичної підтримки та захисту прав населення. Протягом 2008-2011 рр. донорська допомога була отримана такими громадськими організаціями, як Українська Гельсінська спілка з прав людини (бюджет 200 тис. дол.), Комітет виборців України (бюджет 140 тис. дол.), Громадянська мережа ОПОРА (бюджет 100 тис. дол.), Фонд відкритого суспільства (бюджет 100 тис. дол.), Фонд «Європа ХХІ» (бюджет 100 тис. дол.), Ресурсний центр «ГУРТ» (бюджет 90 тис. дол.). З 2011 р. до числа зазначених організацій приєднався Інститут громадянського суспільства (бюджет 100 тис. дол.) [24].

Дані приклади демонструють вагомий вплив міжнародних донорів на розвиток ОГС в Україні у різноманітних сферах. Згідно з експертними опитуваннями, гранти від міжнародних донорських організацій залишаються необхідним, якщо не головним, джерелом фінансування українських ОГС [25, с.28]. Саме через це ініціативи неурядового сектору, підтримані міжнародними донорськими організаціями, продовжують відігравати ключову роль у захисті прав людини і виконувати роль каталізатора в реформуванні внутрішньої державної політики. Цей факт наочно підтверджує, що в сучасному демократичному світі громадянське суспільство не тільки виконує функції захисту прав та інтересів громадян, а й здійснює контроль за державою таким чином, щоб держава не перевищувала свої компетенції і суворо дотримувалася конституційного принципу пріоритету прав та свобод людини [26].

У той же час, слід відзначити тенденцію до зниження обсягів підтримки з боку міжнародних донорів і технічної допомоги (особливо на місцевому рівні), бо іноземні партнери тепер зосередилися на конкретних проблемах і потребують спеціалізованої експертизи, яку більшість ОГС неспроможні запропонувати [27, р. 226].

Результати дослідження дають підстави зробити певні висновки та надати рекомендації як представникам організацій громадянського суспільства в Україні, так і міжнародним донорським організаціям, зацікавленим в його зміцненні та розвитку. Розглядаючи перспективи ОГС, слід враховувати, що хоча в Україні вони і мають надходження з різноманітних місцевих джерел, більше половини з них є залежними від міжнародного фінансування. Утім, співпраця більшості ОГС з міжнародними донорами обмежується виконанням проектів та заходами, спрямованими на підвищення організаційної спроможності, проте, деякі організації зуміли досягти якісно вищого рівня

співпраці з донорськими організаціями та отримали можливість вести відкритий діалог з донорами.

Загальною тенденцією є надання міжнародними донорами в Україні переваги лише підтримці програмної діяльності ОГС. Така орієнтація не сприяє життєздатному розвитку організацій громадянського суспільства, навіть за наявності довготривалого стратегічного плану, спонукаючи організації виживати від проекту до проекту. Це призводить до того, що, організаціям необхідно проявляти «гнучкість», щоб знаходити необхідні кошти для покриття власних адміністративних витрат.

Для розширення громадського простору міжнародним організаціям потрібно надавати перевагу проектам, що сприяють підвищенню легітимності ОГС, їхній прямій діяльності з громадянами та громадами. Вони повинні сприяти налагодженню тісної співпраці українських ОГС та міжнародних організацій, які володіють практичними моделями залучення громадян до вирішення місцевих проблем, розвитку благодійності, волонтерства, соціального підприємництва тощо.

За нинішньої ситуації ОГС не можуть розраховувати на усунення залежності від ексклюзивного фінансування з боку міжнародних донорських організацій. Така залежність певною мірою перешкоджає довгостроковому плануванню діяльності, обмежує вибір тематики проектів та можливості оперативно реагувати на важливі події суспільно-політичного життя. Через суттєве зменшення фінансування з боку міжнародних донорів ОГС рекомендується вивчати можливості формування нових стратегічних партнерств, включаючи стратегічні партнерства з приватним сектором.

Міжнародні донорські організації повинні розширити спектр організацій, які залучаються до програм за напрямком «розвиток громадянського суспільства». Вони мають запрошувати до участі в цих програмах лідерів і активістів неформальних громадських рухів, осередків культури, студентських та молодіжних об'єднань, представників соціальних мереж та стимулювати їх співпрацю з бізнес-асоціаціями.

Організаціям громадянського суспільства необхідно інформувати та надавати громадянам знання та навички щодо: їх ролі та можливостей у розбудові країни, що надаються демократичним суспільством; інструментів як особистого впливу, так і в складі інститутів громадянського суспільства на діяльність органів влади; можливостей суспільної участі, створення соціального капіталу та їх ефективного використання; інструментів та успішних практик суспільної діяльності.

Українські ОГС повинні стати більш прозорими, збільшити свою присутність в інформаційному просторі, створити більше внутрішніх та міжнародних груп. Їм слід залучати приватних представників та збільшувати кількість учасників, використовувати переваги соціальних мереж та організаційні можливості Інтернету. Згодом Україна має бути готова до перенесення фінансування структур третього сектору на вітчизняні джерела, зокрема – на державу. Зі свого боку, держава може і повинна створювати

сприятливі умови для розвитку громадянського суспільства, оскільки це її функція і завдання.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Індекс сталості НУО в Україні в 2011 році. – 15-те видання, червень 2012 р. – К.: Агентство США з міжнародного розвитку в Україні, Творчий центр ТІК, 2012. – 10 с. 2. United States Agency for International Development (USAID) [Electronic resource]. - Available from: <http://www.usaid.gov/where-we-work/europe-and-eurasia/ukraine>. 3. The Ukraine National Initiatives to Enhance Reforms (UNITER) [Electronic resource]. - Available from: http://uniter.org.ua/en/special_initiatives.html. 4. Фонд сприяння демократії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/democracy.html>. 5. National Endowment for Democracy (NED) [Electronic resource]. Available from: <http://www.ned.org/where-we-work/eurasia/ukraine>. 6. Васильєва М. Формування громадянського суспільства в Україні завдяки зарубіжній допомозі / М. Васильєва // Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою : зб. матеріалів міжн. наук.-практ. конф. - 12 грудня 2013 р. - К : НІСД, 2014. - С. 62. 7. EU financial assistance to Ukraine / Delegation of the European Union to Ukraine [Electronic resource]. Available from: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/tech_financial_cooperation/index_en.htm. 8. Гуменюк В. Чи зробила допомога ЄС громадянське суспільство в Україні дієвим гравцем на стратегічному полі розвитку держави? / В. Гуменюк // Експертиза закордонних трансформцій : зб. матеріалів за результатами проекту. - К. : [б. в.], 2012. - С. 2. 9. Українська Національна Платформа Форуму Громадянського Суспільства Східного Партнерства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eap-csf.org.ua/forum-gromadyanskogo-suspilstva-shp/pro-fgs-shp/>. 10. European Union and Council of Europe Joint Programme “Reinforcing the fight against ill-treatment and impunity” in Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova, Ukraine [Electronic resource]. - Available from: <http://coe.kiev.ua/projects/cti.html>. 11. United Nations Development Program in Ukraine [Electronic resource]. - Available from: <http://www.undp.org/content/ukraine/en/home.html>. 12. Конкурс «Організаційний розвиток регіональних ОГС» від ПРООН [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gurt.org.ua/news/grants/19582/>. 13. Чекаленко Л. Роль ОБСЄ у формуванні громадянського суспільства в Україні / Л. Чекаленко // Громадянське суспільство України: сучасний стан і перспективи впровадження європейських стандартів взаємодії з державою : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. - 12 грудня 2013 р. - К : НІСД, 2014. - С. 59. 14. Діяльність Координатора проектів ОБСЄ в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/ukraine>. 15. Кожен має право на працю: партнерства задля покращення можливостей для зайнятості молоді з особливими потребами / Аналітичний звіт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eef.org.ua/img_collection/the/FCOresults_final.pdf. 16. The British Embassy Kyiv call for project proposals in 2014 [Electronic resource]. - Available from: <https://www.gov.uk/government/world-location-news/the-british-embassy-kyiv-call-for-project-proposals-in-2014>. 17. Canadian International Development Agency (CIDA) [Electronic resource]. - Available from: <http://www.international.gc.ca/development-developpement/countries-pays/ukraine.aspx?lang=eng>. 18. Сприяння мікропроектам у рамках технічного співробітництва з Україною / [Електронний ресурс] // Посольство Федеративної Республіки Німеччина. - Режим доступу: <http://www.kiew.diplo.de/Vertretung/kiew/uk/04/Kleinstprojekte/Kleinstprojekte.html>. 19. Посольство Королівства Нідерландів. Програма Матра КАП [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://eep.org.ua/files/Guidelines_ukr%20-%20D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%A0%D0%90.pdf. 20. Swiss Cooperation Office in Ukraine [Electronic resource]. - Available from: http://www.swiss-cooperation.admin.ch/ukraine/en/Welcome_to_the_Office. 21. Підтримка ОГС Шведським

агентством з питань розвитку співробітництва (SIDA) [Електронний ресурс] / Ресурсний центр ГУРТ. - Режим доступу: <http://gurt.org.ua/news/recent/10303/>. 22. International Renaissance Foundation (IRF) [Electronic resource]. - Available from: http://www.irf.ua/en/grants/awarded_grants/. 23. Стратегія Міжнародного фонду «Відродження» на 2014 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.irf.ua/knowledgebase/news/strategiya_mizhnarodnogo_fondu_vidrodzhennya_na_2014_rik/. 24. Charles Stewart Mott Foundation [Electronic resource]. - Available from: <http://www.mott.org/about/all%20results?freetext=ukraine>. 25. Стан та динаміка розвитку неурядових організацій України 2002-2011 роки : Звіт за даними дослідження /. Авторі-упорядники : Л. Паливода, С. Голота. - К. : БФ «Творчий центр ТЦК», 2012. - 118 с. 26. Мартиненко О. Міжнародна донорська допомога: хто є насправді «грантожерами» в Україні? / О. Мартиненко // «Дзеркало Тижня. Україна» № 30, 26 серпня 2011 р. 27. The 2013 CSO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia [Electronic resource]. - Available from: http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1863/EE_2013_CSOSI_FullReport.pdf

УДК 323.212

Миклашук І.М.

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ВІДНОСИН У ТРІАДІ: «ОСОБА – СУСПІЛЬСТВО – ДЕРЖАВА» В УКРАЇНІ

У статті розглядаються переваги суспільного діалогу в Україні в тріаді «особа-суспільство-держава» та вплив міжнародних організацій на оптимізацію їхніх взаємин. Висвітлено основні напрями підтримки міжнародних організацій НУО в Україні.

Ключові слова: громадянське суспільство, суспільний діалог, міжнародні організації, тріада «особа-суспільство-держава».

В статье рассматриваются преимущества общественного диалога в Украине в триаде: «человек-общество-государство» и влияние международных организаций на оптимизацию их взаимоотношений. Освещены основные направления поддержки международных организаций НПО в Украине.

Ключевые слова: гражданское общество, общественный диалог, международные организации, триада «человек-общество-государство».

The article discusses the advantages of the social dialogue in Ukraine in the triad «individual – society – state» and the influence of the international organizations on the optimization of their relationships. The basic directions of the support of the international organizations towards NGOs in Ukraine are described.

Keywords: civil society, social dialogue, international organizations, triad «individual – society – state».

Піднесення громадської активності в Україні у період Революції гідності дедалі більше актуалізує питання визначення ролі міжнародних організацій у взаємодії у «трикутнику» або у «тріаді»: «особа-суспільство-держава». Міжнародні організації прийнято поділяти на міждержавні (міжурядові), засновниками і членами яких виступають держави, та неурядові, ті, що об'єднують фізичних або юридичних осіб. Діяльність міжнародних неурядових організацій здійснюється поза межами офіційної зовнішньої політики держав.